

Broszura dla doradcy zawodowego osób niesłyszących

Lepsze wsparcie, lepszy wybór

**KA2 – Projekt partnerstwa
strategicznego/ współpraca
szkół**

Partnerzy projektu:

Stredna odborná škola pre žiakov so
sluchovým postihnutím,
Bratysława, Słowacja

Základná škola pre žiakov so sluchovým
postihnutím internatná Viliama Ganu,
Kremnica, Słowacja

Zavod za gluhe in naglusne Ljubljana,
Lublana, Słowenia

Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy
dla Niesłyszących im. Janusza Korczaka,
Kraków, Polska

Wstęp

Broszura jest przeznaczona dla doradców zawodowych, którzy pracują z uczniami niesłyszącymi oraz dla tych, którzy nie mieli dotychczas doświadczenia w pracy z osobami z ubytkiem słuchu.

Został opracowany na bazie wspólnych i indywidualnych doświadczeń, w wyniku dzielenia się wiedzą w ramach partnerstwa strategicznego szkół.

Materiały do przewodnika zostały przygotowane przez uczestników międzynarodowych spotkań projektowych oraz pomiędzy tymi spotkaniami w czasie trwania projektu. Zespół biorący udział w tych działaniach złożony był z doradców zawodowych, logopedów, psychologów, pracowników socjalnych, nauczycieli przedmiotów zawodowych i innych specjalistów.

Całość podzielona jest na 4 rozdziały tematyczne. Układ treści przewodnika został sporządzony w wersji angielskojęzycznej a następnie przetłumaczony na języki słoweński, słowacki oraz polski i wypełniony treścią merytoryczną w poszczególnych wersjach językowych. Każdy z partnerów ponosi odpowiedzialność za zamieszczone informacje dotyczące jego kraju.

Zakres wiedzy, umiejętności i doświadczeń partnerów projektu różnił się znacząco w początkowej fazie realizacji projektu. Rozbieżności są wynikiem odmiennego sposobu podejmowania działań z zakresu doradztwa zawodowego. Z tego względu zostały opracowane różnorodne materiały dydaktyczne wspomagające pracę doradców zawodowych i innych osób realizujących działania poradnictwa zawodowego. Spośród prezentowanych metod partnerzy dokonali wyboru najbardziej przydatnych dla ich instytucji i dostosowali je do poszczególnych grup docelowych.

Broszura została opracowana przez partnerów projektu “Lepsze wsparcie, lepszy wybór”: Stredna odborná škola pre ziaikov so sluchovym postihnutim, Bratislava, Słowacja; Zakladna skola pre ziaikov so sluchovym postihnutim internatna Viliama Ganu, Kremnica, Słowacja, Zavod za gluhe in naglusne Ljubljana, Slovenia, Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy dla Niesłyszących im. Janusza Korczaka, Kraków, Polska na licencji Creative Commons Licence ([CC BY-NC-SA 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/)) w trakcie trwania projektu (05.09.2016 - 04.09.2018).

Poniższa publikacja odzwierciedla jedynie poglądy autorów, a Komisja Europejska oraz Agencja Narodowa nie ponosi odpowiedzialności za jakiegokolwiek wykorzystanie informacji w niej zawartych.

Rozdział I Doradztwo zawodowe w krajach partnerskich

W rozdziale pierwszym zamieszczone są charakterystyki systemów doradztwa zawodowego w krajach partnerskich. Poradnictwo zawodowe prowadzone jest w różny sposób i w różnym zakresie, jest ono jednak obowiązkowym elementem w każdym systemie edukacji.

1. Doradztwo zawodowe w słoweńskim systemie edukacji

Każda instytucja edukacyjna w Słowenii (czy to przedszkole, szkoła podstawowa, czy szkoła ponadpodstawowa) zatrudnia doradców szkolnych. Są to osoby, które uzyskały dyplom z psychologii, pracy socjalnej, pedagogiki, edukacji społecznej, specjalnej lub integracyjnej.

Podstawa prawna dotycząca szkolnego doradcy zawodowego:

Ustawa o organizacji i finansowaniu oświaty z 15 marca 1996 r. - poradnie szkolne są zobowiązane do wykonywania wraz z innymi obowiązkami również zadań związanych z poradnictwem zawodowym.

Wytyczne programowe dotyczące poradnictwa szkolnego w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych z dnia 13 maja, 23 maja 1999 r. określają zakres pracy, doradców zawodowych w ramach poradni szkolnej

Główną rolą poradnictwa szkolnego jest pomoc w rozwiązywaniu złożonych problemów pedagogicznych, psychologicznych i społecznych związanych z pracą edukacyjną wykonywaną w instytucji, za pośrednictwem doradcy. Jego celem w szkole jest optymalny rozwój dziecka bez względu na płeć, pochodzenie społeczne i kulturowe, religię, narodowość, wygląd fizyczny, cechy osobiste czy inne cechy. Doradca szkolny pomaga i współpracuje z całym gronem pedagogicznym i, jeśli to konieczne, współpracuje z instytucjami zewnętrznymi.

Jednym z zadań poradni szkolnej jest także doradztwo zawodowe. To pociąga za sobą kierowanie uczniami od pierwszego dnia ich wejścia do szkoły aż do zakończenia nauki; udzielanie wskazówek uczniom przy wyborze właściwej drogi dalszej edukacji; prezentowanie wszystkich programów edukacyjnych szkół średnich i uniwersytetów w Słowenii; organizowanie, przygotowywanie i przeprowadzanie dni otwartych; pomoc przy zapisywaniu się do różnych programów i szkół średnich oraz w procesie rekrutacji, prowadzonym zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Edukacji Słowenii.

Co roku Szkoła dla niesłyszących i niedosłyszących w Lublanie realizuje szereg działań związanych

z orientacją zawodową. Działaniami tymi objęci są uczniowie, którzy skończyli szkołę podstawową i kontynuują naukę w szkołach średnich, a także dla uczniowie, którzy ukończyli szkoły średniej i dalszej kontynuują naukę w kolegiach i uniwersytetach.

„Współfinansowano ze środków programu Unii Europejskiej Erasmus+”

Poniżej znajduje się lista różnych zajęć organizowanych przez poradnię szkolną w ciągu roku szkolnego:

- Piknik "kasztanowy", który obejmuje prezentację słoweńskiego systemu szkolnego i podkreśla znaczenie orientacji zawodowej, a jednocześnie skupia uczniów, ich rodziców i nauczycieli w nieformalnym, swobodnym otoczeniu;
- Wizyta w Centrum Kariery w Lublanie, gdzie przedstawiciel prezentuje Centrum i interaktywny program komputerowy do wyboru odpowiedniej pracy, nazwany» Kam w jako «(» Gdzie i jak «), który studenci wypróbują;
- Wizyta na targach "Informativa - targach edukacyjno-zawodowych, gdzie można uzyskać informacje na temat licznych programów edukacyjnych, szkół średnich, szkół zawodowych i wydziałów
- Dni otwarte w Szkole Średniej dla głuchych i niedosłyszących w Lublanie
- Szkolne dni techniczne i prezentacje różnych ścieżek zawodowych w szkole średniej ZGNL
- Dni otwarte dla przyszłych uczniów ZGNL i ich rodziców
- Dni otwarte dla doradców szkolnych z innych szkół podstawowych w celu poinformowania ich o naszych programach pomocniczych
- Udział w testach Hollanda
- Wieczorek uczniów i studentów klas programowo najwyższych ich rodziców
- Warsztaty, w których uczniowie i studenci mają możliwość poznania siebie, swoich zainteresowań, kluczowych czynników w wyborze odpowiedniego zawodu, różnych zawodów, warunków pracy itp.
- Pomoc w wypełnianiu Wniosku o zapisanie na I rok studiów drugiego stopnia lub Wniosek o zapisanie na I rok studiów licencjackich
- Informowanie studentów o możliwościach stypendialnych
- Indywidualne konsultacje z uczniami i rodzicami

2. Doradztwo zawodowe w polskim systemie edukacji

Doradztwo zawodowe w Polsce:

- a. w sektorze gospodarki:
  - MPiPS (Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej)
  - OHP (Ochotnicze Hufce Pracy)
  - urzędy pracy
  - agencje zatrudnienia
  - instytucje dialogu społecznego

- instytucje szkoleniowe
- b. w sektorze oświaty
  - MEN (Ministerstwo Edukacji Narodowej)
  - KOWEziU (Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej)
  - Szkoły i uczelnie wyższe
  - poradnie psychologiczno – pedagogiczne

Podstawy prawne szkolnego doradcy zawodowego

- Ustawa o systemie oświaty z 7 września 1991 r. – szkoły mają obowiązek organizacji zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia oraz podjęcia współpracy z instytucjami świadczącymi usługi z zakresu poradnictwa
- Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno – pedagogicznej z 2003 r. – możliwość zatrudnienia w szkołach doradcy zawodowego

Wewnątrzszkolny System Doradztwa Zawodowego

- ogół działań podejmowanych przez szkołę w celu przygotowania uczniów do wyboru zawodu, poziomu i kierunku kształcenia. System powinien określać: role i zadania nauczycieli w ramach rocznego planu działań, czas i miejsce realizacji zadań, oczekiwane efekty, metody pracy

Cele główne WSDZ

- Zwiększenie szans absolwentów z dysfunkcją słuchu na znalezienie zatrudnienia na otwartym rynku pracy lub samozatrudnienie.
- Zwiększenie konkurencyjności absolwentów z niepełnosprawnością słuchową na otwartym rynku pracy.
- Zwiększenie samoświadomości uczniów dotyczącej możliwości i ograniczeń wykonywania wybranego zawodu wynikających z niepełnosprawności.
- Wspieranie działań szkoły mających na celu optymalny rozwój edukacyjny i zawodowy ucznia

Szkolny doradca zawodowy – zadania

- diagnoza potrzeb uczniów w zakresie informacji edukacyjnych oraz zawodowych
- pomoc uczniom w świadomym planowaniu kariery edukacyjno – zawodowej
- gromadzenie i udostępnianie informacji edukacyjnych i zawodowych
- poradnictwo indywidualne dla uczniów i rodziców

- prowadzenie zajęć grupowych aktywizujących, przygotowujących uczniów do planowania swojej ścieżki zawodowej i podjęcia pracy
- koordynowanie działań doradczych na terenie szkoły
- współpraca z instytucjami świadczącymi usługi w zakresie poradnictwa

Formy działań realizowanych w ramach WSDZ

- informacja edukacyjno - zawodowa
- poradnictwo grupowe
- poradnictwo indywidualne
- rynek pracy
- badania zapotrzebowania na działanie doradcze prowadzone w Ośrodku

Sposoby realizacji działań doradczych

Działania doradcze realizowane są na zasadzie dobrowolności uczestnictwa w ramach:

- lekcji wychowawczych
- zastępstw na lekcjach przedmiotowych
- zajęć pozalekcyjnych
- wycieczek

Program poradnictwa zawodowego

- Modułowy program poradnictwa zawodowego dla uczniów gimnazjum „Poradnictwo kariery w gimnazjum”
- Modułowy program poradnictwa zawodowego dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych
  - „Co dalej po dyplomie czyli rozwój w kierunku kompetencji” oba programy przygotowane przez Krakowską Szkołę Doradztwa Zawodowego
  - „Co dalej po dyplomie czyli rozwój w kierunku kompetencji”
- Moduł I „Bilans zasobów”
- Moduł II „Kwalifikacje i kompetencje w perspektywie rozwoju zawodowego”
- Moduł III „Rynek pracy”

Szkolny doradca zawodowy - wymiar godzin pracy:

- wymiar godzin w placówkach oświatowych poświęconych doradztwu zawodowemu zależy od organów prowadzących placówki oraz jej dyrektorów
- etat doradcy zawodowego w szkole – 25 godz./tyg.

Szkolny Doradca Zawodowy – kwalifikacje

Posiadanie dyplomu ukończenia:

- studiów magisterskich z zakresu doradztwa zawodowego z przygotowaniem pedagogicznym
- studiów magisterskich na innym kierunku wraz z przygotowaniem pedagogicznym oraz studiów podyplomowych lub kursu kwalifikacyjnego z zakresu doradztwa zawodowego

Dotychczasowe działania wewnątrz SOSWdN w Krakowie:

- stworzenie i wdrożenie w życie WSDZ
- wzbogacanie warsztatu pracy – kontynuacja tworzenia pracowni przystosowanej do prowadzenia zajęć grupowych i indywidualnych z doradztwa stanowiska
- tworzenie bazy informacyjnej – zbieranie folderów, prospektów itd.
- prowadzenie zajęć grupowych metodą warsztatową w klasach licealnych, technikum oraz zasadniczej szkole zawodowej.
- zorganizowanie dla uczniów Szkoły Policealnej warsztatów prowadzonych przez doradców zawodowych z Urzędu Pracy Powiatu Krakowskiego
- doradztwo indywidualne
- współpraca z Wojewódzkim Urzędem Pracy i udział z uczniami w zajęciach prowadzonych przez doradcę zawodowego z WUP
- udział w Festiwalu Zawodów i Dniu Orientacji Zawodowej
- organizacja stoiska doradztwa zawodowego w czasie Dnia Otwartego w Ośrodku
- wycieczki zawodoznawcze
- opieka doradcza nad uczniami i absolwentami odbywającymi staże zawodowe
- publikacja informacji o działaniach doradczych podejmowanych w Ośrodku na stronie www

3. Doradztwo zawodowe w słowackim systemie edukacji

Celem doradztwa zawodowego dla uczniów z ubytkiem słuchu jest pomoc w wyborze przyszłego zawodu i uzyskaniu jak najwyższego poziomu wykształcenia, ich socjalizacji lub zaangażowania

w pracę i zwykłe życie. Edukacja zawodowa i doradztwo zawodowe na Słowacji są włączone do systemu poradnictwa edukacyjnego i profilaktyki w szkołach i placówkach szkolnych. Zasady działania poradnictwa edukacyjnego i profilaktyki reguluje ustawa nr 245/2008 Z. z. o edukacji (Prawo oświatowe), § 130. Zgodnie z tym prawem jest prowadzona działalność psychologiczna, pedagogiczna, specjalistyczno-pedagogiczna i społeczna, która koncentruje się na optymalizacji rozwoju edukacyjnego, psychologicznego, społecznego i zawodowego dzieci od urodzenia do zakończenia edukacji.

Podstawowe podmioty poradnictwa edukacyjnego i profilaktyki to:

- doradcy edukacyjni,
- ośrodki poradnictwa i profilaktyki pedagogicznej i psychologicznej
- centra poradnictwa specjalistyczno-pedagogicznego (CŠPP),
- szkolni psychologzy,
- wychowawcy i nauczyciele specjaliści,
- pedagodzy społeczni.

Każdy podmiot systemu poradnictwa i profilaktyki edukacyjnej współpracuje z rodziną, placówkami szkolnymi, pracownikami, administracją publiczną i stowarzyszeniami obywatelskimi. Wszystkie podmioty systemu poradnictwa edukacyjnego i profilaktyki są ze sobą powiązane organizacyjnie i merytorycznie.

Szkoła podstawowa dla uczniów z ubytkiem słuchu, int., V. Gaňu w Kremnicy oferuje następujące poradnictwo zawodowe:

CŠPP (centrum poradnictwa specjalistyczno-pedagogicznego: psycholog, pedagodzy specjaliści), doradca edukacyjny, szkolny psycholog,

Celem specjalistycznych działań prowadzonych w CŠPP w ramach poradnictwa zawodowego dla uczniów z ubytkiem słuchu jest:

- uczestniczenie w kształceniu i szkoleniu uczniów z ubytkiem słuchu w trakcie ich nauki i szkolenia zawodowego, aby zaoferować kompleksowy proces diagnostyczny i, w oparciu o uzyskane dane, opracować propozycje mające na celu zapewnienie odpowiedniego sposobu edukacji i nauki uczniów z ubytkiem słuchu starając się osiągnąć najwyższą możliwą socjalizację i ich zaangażowanie na rynku pracy,
- obserwowanie ścieżki edukacyjnej poszczególnych uczniów z ubytkiem słuchu,
- wydanie oceny możliwości ucznia w dalszej karierze zawodowej,
- tworzenie i prowadzenie indywidualnych i (jeśli to możliwe) grupowych programów dla uczniów z ubytkiem słuchu
- współpraca z nauczycielami w szkołach i placówkach szkolnych, zwłaszcza w przypadku indywidualnych form edukacji i kształcenia uczniów z ubytkiem słuchu przy znajdowaniu i określaniu ich zawodowych predyspozycji,

- opracowanie metodologii dla pedagogów specjalnych w zakresie poradnictwa zawodowego,
- zdobywanie i rozpowszechnianie nowych odkryć i wiedzy w ramach doradztwa zawodowego dla uczniów z ubytkiem słuchu,
- koordynacja (w razie potrzeby) procesu przyjęcia ucznia z ubytkiem słuchu do szkół średnich, a także uniwersytetów.

Doradca edukacyjny

Zgodnie z ustawą nr 317/2009 o pracownikach pedagogicznych i zawodowych *doradca edukacyjny organizuje i uczestniczy w udzielaniu poradnictwa edukacyjnego w ramach edukacji i nauki szkolnej zgodnie ze specjalnym przepisem nr. 46*) w celach informacyjnych, koordynacyjnych, konsultacyjnych, metodologicznych i innych.

Doradca edukacyjny istotnie uczestniczy w edukacji zawodowej i doradztwie zawodowym. Zapewnia połączenie szkoły z partnerami społecznymi, ułatwia specjalistyczne usługi doradcze dla uczniów i ich rodziców. Doradcy edukacyjni są stowarzyszeni w Stowarzyszeniu doradców edukacyjnych (<http://www.asociaciavp.wbl.sk/>). Doradcy edukacyjni prowadzą doradztwo zawodowe jednocześnie z obowiązkami dydaktycznymi - na podstawie rozszerzonego szkolenia lub innej specjalistycznej edukacji. W zależności od liczby uczniów i rodzaju szkoły ich czas pracy jako nauczycieli jest skrócony o 1 - 4 godziny, co uważamy za niewystarczające.

Doradca edukacyjny, w ramach poradnictwa zawodowego w szkołach:

- organizuje i koordynuje realizację programów grupowych ukierunkowanych na orientację zawodową uczniów,
- zapewnia pomoc metodyczną dla innych nauczycieli w szkole i dla rodziców,
- dostarcza aktualnych informacji o szkołach i kierunkach kształcenia w regionie i na Słowacji,
- organizuje wycieczki do różnych szkół lub innych organizacji szkoleniowych w ramach dni otwartych i targów szkolnych a także wycieczki do zakładów pracy i na targi pracy
- koordynuje współpracę z innymi szkołami i organizacjami pozaszkolnymi, które uczestniczą w szkoleniach zawodowych uczniów,
- pomaga w formalnościach związanych z zapisywaniem się do szkół średnich lub uniwersytetów,
- w razie potrzeby komunikuje się z innymi doradcami edukacyjnymi z różnych szkół średnich, uniwersytetów,
- w przypadku, gdy uczeń nie jest przyjęty do szkoły średniej, doradca edukacyjny pomaga mu w reorientacji, wyborze innej orientacji zawodowej lub szkoły

Doradca edukacyjny w szkole podstawowej dla uczniów z ubytkiem słuchu w Kremnicy korzysta z:

- COMDI (<http://www.comdi.sk/>) - komputerowa diagnostyka predyspozycji zawodowych,

- KomposyT - system informacyjny - kompleksowy system doradztwa (<https://www.komposyt.sk/o-komposyte>),
- Raabe - publikacje specjalistyczne (<http://www.raabe.sk/>).

Ustawa nr 317/2009 zalicza doradcę zawodowego do grupy pracowników i specjalistów pedagogicznych.

W § 6 tej ustawy stwierdzono, że doradca zawodowy wykonuje czynności w ramach przygotowania studentów do ich dalszego zaangażowania na rynku pracy. Specjalista może wykonywać czynności doradcy zawodowego. Od 2014/2015 Uniwersytet Comenius w Bratysławie oferuje program studiów licencjackich - Poradnictwo psychologiczne i zawodowe dla osób niepełnosprawnych. Absolwenci mogą znaleźć zatrudnienie w szkołach i urzędach zajmujących się zatrudnieniem, sprawami społecznymi osób niepełnosprawnych zatrudnionych w sektorze państwowym, publicznym i non-profit. Pierwsi absolwenci tego programu ukończyli studia w 2017 roku.

Szkolny psycholog

- Przygotowanie i doradztwo zawodowe w ramach pracy psychologa szkolnego składa się z:
  - konsultacji w formie dialogu,
  - wywiadu psychologicznego,
  - kompleksowej diagnozy zainteresowań, osobowości i zdolności intelektualnych, na przykład za pomocą:
    - OTPO (test obrazkowy orientacji zawodowej, Mezera, 2010),
    - Testu hierarchii zainteresowań (Černý, Smékal),
    - Zróżnicowany test zainteresowań (Vonkomer),
    - Międzynarodowa wykonaniowa skala Leitera (test inteligencji Leitera)
    - pracy z kartami terapeutycznymi (poznawanie osobowości),
    - interpretacji wyników testu,
    - działań skoncentrowanych na dogłębnym poznaniu swoich możliwości (co chcę osiągnąć ...),
    - wzmacnianie pozytywnego myślenia o sobie.

Dwie ostatnie czynności uważamy za naprawdę trudne. Wyniki częściowego badania (TA Hurwitz i Col., 1997-1998) wskazują na niską pewność siebie osób z ubytkiem słuchu i ich niedoszacowanie własnych możliwości na rynku pracy w porównaniu z osobami o tym samym poziomie wykształcenia bez ubytku słuchu. Z kolejnego badania przeprowadzonego przez M. Gromę (Groma - Némethová 2010) wynika, że społeczeństwo uważa, iż osoby z ubytkiem słuchu są tak samo zdolne do osiągnięcia sukcesu jak słyszący i są akceptowane w środowisku pracy. Ponadto 25% respondentów tego badania uważa, że osoby z ubytkiem słuchu mogą być odnoszącymi sukcesy biznesmenami lub rzemieślnikami (21% respondentów). Zadaniem szkolnych psychologów i doradców zawodowych jest wspieranie uczniów z ubytkiem słuchu w ich ambicjach i szukanie sposobu osiągnięcia przez nich zawodowego i osobistego sukcesu.

Literatura:

M. Groma: Kariérové poradenstvo a možnosti facilitácie kariérového vývinu nepočujúcich, Univerzita Komenského Bratislava, 2012.

Výchovné poradenstvo a voľba povolania, Dr. Josef Raabe Slovensko, s.r.o., 2014.

Kariérové poradenstvo v Slovenskej republike, Euroguidance, SAAIC, 2014.

Regulacje prawne:

Ustawa nr 245/2008 z dnia 22 maja 2008 r. o edukacji i szkolnictwie (Prawo Edukacyjne) dostępny online:

<http://www.zakonypreludi.sk/zz/2008-245>

Rozporządzenie nr 317/2009 Z. z. Prawo o pracownikach pedagogicznych i nauczycielach zawodu, dostępne online pod adresem:

<http://www.zakonypreludi.sk/zz/2009-317>

Doradztwo zawodowe w Stredna odborná škola pre ziačkov so sluchovým postihnutím, Bratysława, Słowacja (w skrócie SOŠ Koceľova)

Zajęcia dla uczniów ze szkół podstawowych

- Warsztaty kreatywne
- Dni otwarte dla rodziców przez cały rok
- Dni otwarte dla wszystkich zainteresowanych raz w roku
- JUVYR - prezentacja pracy szkoły i ucznia
- Prezentacje dla uczniów ze szkół podstawowych
- Informacje na tablicach ogłoszeniowych w szkołach podstawowych
- Nasza pielęgniarka szkolna przekazuje ulotki o naszej szkole do ośrodków zdrowia
- Spotkania doradców pedagogicznych prowadzone przez naszego szkolnego psychologa - w ich ośrodkach (około 4 razy w roku), a następnie w naszej szkole (około dwa razy w roku)

Przeszkody w realizacji powyższych działań

- Brak współpracy z rodzicami - rodzice uczniów nie biorą udziału w wywiadówkach,
- Niewystarczająca informacja o szkole przekazywana rodzicom
- Brak współpracy ze szkołą podstawową przy ulicy Hrdličkova

Zajęcia uczniów ze szkoły SOS Kocelova

Wsparcie w szkole:

- Współpraca z firmami zewnętrznymi (prezentacja od pracowników IBM na temat możliwości zatrudnienia w ich firmie)
- Praktyczne szkolenia w firmach dla uczniów wyższych klas (tapicerzy, mechanicy, fryzjerzy itp.)
- Współpraca z innymi szkołami ponadgimnazjalnymi - szkolenie praktyczne i współpraca z osobami słyszącymi
- Usługi publiczne
- Firma studencka
- Konkursy szkolne i międzyszkolne dla najlepszego ucznia szkoły - motywacja
- Stypendium socjalne dla uczniów

Wsparcie podczas późniejszej edukacji (na uniwersytecie):

- Center Teresias z Uniwersytetu w Brnie (Czechy)
- Centrum wsparcia dla studentów o specjalnych potrzebach edukacyjnych
- Spotkania z naszymi absolwentami - ankiety dotyczące ich pracy po szkole, ich potrzeb

W odniesieniu do pracy:

- Informacje dla absolwentów na temat ich obowiązków po ukończeniu szkoły na tablicy
- Kursy dla studentów, którzy ukończyli już szkołę średnią i zdali egzaminy końcowe

Przeszkody w realizacji powyższych działań

- Potrzeba większej liczby wycieczek do firm i fabryk - doświadczenia z "prawdziwego życia"
- Komunikacja z rodzicami (oczekiwania rodziców, kontra trend zmieniania kierunku kształcenia ucznia)

Kto jest odpowiedzialny za doradztwo zawodowe?

Dla absolwentów szkół podstawowych

- Centrum poradnictwa pedagogiczno-psychologicznego i profilaktyki (CPPPaP) - badają dziecko i formułują zalecenia i porady dotyczące przyszłego kierunku kariery dziecka
- Rodzice - muszą podjąć decyzję zgodnie z zaleceniami CPPPaP i nauczycieli szkół podstawowych lub zgodnie z ich oczekiwaniami
- Wicedyrektor szkoły ds. Szkoleń praktycznych - konsultuje się z rodzicami, którzy zamierzają zapisać swoje dziecko do naszej szkoły, odpowiada na ich pytania, organizuje warsztaty twórcze itp.
- Zespół nauczycieli, trenerów i pedagoga specjalnego – uczniowie muszą zdać egzaminy wstępne - bierzemy pod uwagę ich umiejętności praktyczne, umiejętności językowe itp., przyjmujemy ucznia lub oferujemy inny kierunek kształcenia

Dla naszych uczniów i absolwentów

- Zespół nauczycieli, instruktorów i pedagogów specjalnych, psychologów – uczniowie są obserwowani i proponuje im się inne kierunki kształcenia, jeśli nie radzą sobie na wybranym kierunku
- Pracownik socjalny - podaje informacje o obowiązkach ucznia
- Psycholog szkolny, w oparciu o testy psychologiczne i analizę nabytych przez ucznia umiejętności, pomaga w wyborze dalszego kształcenia.

Doradca pedagogiczny w szkole podstawowej pełni także rolę doradcy zawodowego.

W szkole średniej doradca pedagogiczny zajmuje się tylko problemami wychowawczymi. Poradnictwem zawodowym zajmuje się Centrum Poradnictwa Pedagogiczno-psychologicznego i Profilaktyki.

Rozdział 2 Ankieta dla absolwentów wnioski z ankiety

Rozdział drugi zawiera linki do video przewodnika “Migaj dalej” przeznaczonego dla absolwentów, którzy pracują bądź studiują za granicą lub zamierzają to zrobić. Video przewodniki zostały opracowane na podstawie jednolitego scenariusza sporządzonego podczas jednego ze spotkań projektowych. Scenariusz został sporządzony na podstawie ogólnych wniosków wyciągniętych z przeprowadzanej ankiety. Ankieta była prowadzona w pierwszym roku działań projektowych. W ankiecie uczniowie zostali zapytani o:

- podstawowe dane,
- ich zawód i rodzaj szkoły, którą ukończyli,
- kto pomógł im wybrać zawód,
- czy pracują w zawodzie, w którym zostali przeszkoleni,
- czy uczyli się, studiowali, pracowali za granicą lub są gotowi to zrobić,
- dlaczego wyjechali za granicę,
- jakie problemy / trudności napotykali za granicą,
- jaką pomoc otrzymali/nie otrzymali za granicą.

Uzyskano 72 odpowiedzi. Większość odpowiedzi pochodziła od osób, które nie pracują za granicą, ale planują to zrobić. W związku z tym są zainteresowane tym, jak przygotować się do wyjazdu za granicę i jak zdobyć pracę lub kontynuować naukę za granicą.

Ogólne wnioski dotyczące badania:

- niektórzy pracują za granicą lub planują to zrobić w przyszłości,
- większość respondentów nie miała profesjonalnej pomocy przed wyborem zawodu (w większości to rodzice decydowali o wybieranym zawodzie),
- należy nauczyć uczniów jak korzystać z Internetu w poszukiwaniu pracy.

Najważniejszym wnioskiem, który jest istotny dla uczestników projektu, jest ważne zadanie dla doradców zawodowych: Udzielać i doradzać w całym procesie edukacji, a także wspierać uczniów, którzy planują pracować lub studiować za granicą. Konkluzja ta przyczyniła się do stworzenia video przewodnika "Migaj dalej".

Przewodnik podzielony jest na 4 odcinki zawierające informacje na temat sposobów poszukiwania pracy, przygotowania i korzystania z Europass CV oraz dokumentów niezbędnych przy wyjeździe za granicę. W ostatnim odcinku znajduje się opis zagrożeń związanych z pobytem zagranicą i dobre rady jak się przed nimi ustrzec.

Co najistotniejsze, video przewodnik został przygotowany w językach migowych poszczególnych krajów uczestniczących w projekcie.

Zewnętrzne linki do video przewodnika “Migaj dalej” przygotowanego w narodowych językach migowych

[Polska wersja językowa video przewodnika „Migaj dalej w Europie” można znaleźć na stronie: www.soswgrochowa.pl w zakładce **Informacje**](http://www.soswgrochowa.pl), Pozostałe wersje językowe:

[Video przewodnik w słowackim języku migowym](#)

[Video przewodnik w słoweńskim języku migowym](#)

Rozdział 3 Narzędzia IT używane przez doradców zawodowych

W poniższym rozdziale znajdują się przykłady opracowanych materiałów wykorzystujących poznane narzędzia IT. Mogą być wykorzystane w pracy doradcy zawodowego lub stanowić inspirację do poszerzenia własnego warsztatu pracy.

Dostępnych jest wiele narzędzi i można je znaleźć w źródłach internetowych. Należy przy tym pamiętać, że czasami są one ograniczone czasowo lub mogą zmieniać się na przykład zasady ich wykorzystania. W poniższej broszurze zalecamy rozpoczęcie od WebQuest. Można go znaleźć tutaj <https://jobquestltd.blogspot.com>. Sam WebQuest jest interesującą metodą

i może być również przygotowywany online. Ten konkretny został przygotowany, aby wyjaśnić więcej na temat narzędzi informatycznych i jest rodzajem podręcznika jak korzystać z wybranych narzędzi IT.

Uczestnicy projektu przygotowali narzędzia w swoich ojczystych językach, aby mogli z nich korzystać inni doradcy zawodowi w poszczególnych krajach.

1. Narzędzia ICT wybrane przez partnera ze Słowenii

Istnieje wiele narzędzi ICT, które są dostępne dla doradców zawodowych w Słowenii. Zdecydowanie zaleca się zapoznanie z treściami dostępnymi w Internecie. Należy jednak pamiętać, że nie wszystkie aplikacje i treści są aktualne i użyteczne.

Sugerujemy, aby zacząć od aplikacji online „Kam w Kako?” które można znaleźć na stronie Urzędu Zatrudnienia Słowenii pod następującym linkiem: <https://www.ess.gov.si/ncips/kam-in-kako>

Użyteczne są również następujące aplikacje:

- <https://esvetovanje.ess.gov.si/>
(Seria pytań z różnych dziedzin, które prowadzą do wyboru właściwego zawodu).
- <http://www.mojaizbira.si/>
(Strona z opisami kierunków kształcenia zawodowego i programów szkół średnich w Słowenii wraz z przewodnikami wideo).

Filmy i prezentacje przygotowane w języku słoweńskim z wykorzystaniem poznanych metod ICT

- "Carry on signing" - Poszukiwanie pracy za granicą, pisanie CV Europass, niezbędna dokumentacja do przeprowadzki za granicę, różne zagrożenia związane z pracą i życiem za granicą <https://youtu.be/T4eNnrZrn2U>
- Korzystanie z narzędzi ICT - tablety do przeglądania stron internetowych, które przedstawiają różne programy szkół średnich <https://youtu.be/5vVLTs6ThY4>

Korzystanie z narzędzi ICT – tablica multimedialna używana do orientacji zawodowej
<https://youtu.be/bgZilmtVfcU>

2. Narzędzia ICT wybrane przez partnera z Polski

Learning Apps <https://learningapps.org>

Jednym z zastosowanych narzędzi jest aplikacja LearningApps.org. Jej zadaniem jest wspieranie procesu uczenia się i nauczania za pomocą małych interaktywnych modułów. Przygotowane moduły dotyczą zawodoznawstwa i prezentują informacje o zawodach nauczanych obecnie w naszym ośrodku. Przeznaczone są one dla uczniów i służą usystematyzowaniu wiedzy na temat konkretnego zawodu.

- Mechatronik <https://learningapps.org/4401092>
- Informatyk nr zawodu 351203 <https://learningapps.org/4400684>
- Monter mechatronik nr zawodu 742114 <https://learningapps.org/4271898>
- Cukiernik nr zawodu 751201 <https://learningapps.org/4237073>
- Technik Żywienia i usług gastronomicznych 343404
<https://learningapps.org/display?v=p4ekz7ijc18>

Prezi www.prezi.com

Inny użytecznym narzędziem wykorzystywanym w pracy doradcy zawodowego może być aplikacja Prezi. Służy ona do tworzenia i przedstawiania interaktywną prezentacji z poziomu przeglądarki internetowej. Przygotowane prezentacje dotyczą przykładowej tematyki zajęć z zakresu doradztwa zawodowego.

- Curriculum Vitae i list motywacyjny: <https://prezi.com/p/1oppcwxnkwck/#present>
- Rozmowa kwalifikacyjna <https://prezi.com/p/wiil7hccy9jz/>
- Radzenie sobie w trudnych sytuacjach <https://prezi.com/p/lav8cu4mbpq/>
- Komunikacja interpersonalna <https://prezi.com/p/sraribzjfuy/#present>

Opis różnego rodzaju narzędzi ICT można znaleźć w postaci opracowanego w projekcie WebQuestu, dostępnego pod następującym [linkiem](#).

3. Narzędzia ICT wybrane przez partnera ze Słowacji

Learning Apps

- <https://learningapps.org/display?v=pkc1j6krt17>
- <https://learningapps.org/display?v=pm0nfjk0j17>
- <https://learningapps.org/display?v=pyox85ffk17>

Webquest

- deafzamestnanie.blogspot.sk

Socrative

- kód: SOC-31237656 , SOC-34490291

Prezi <https://www.prezi.com>

- <https://prezi.com/p/9xqna7rrlinz/>

Rozdział 4 Przykładowe scenariusze zajęć opracowane przez doradców zawodowych

Czwarty rozdział zawiera przykłady scenariuszy zajęć przeprowadzanych przez doradców zawodowych w krajach partnerskich w celu wymiany dobrych praktyk. Proponowane scenariusze zajęć obejmują indywidualne i grupowe działania doradcze. Doradztwo grupowe jest realizowane w postaci warsztatów i innych działań, natomiast indywidualne poradnictwo zawodowe opiera się głównie na wywiadach i rozmowach.

Nie ma programów ani metod i narzędzi z zakresu doradztwa zawodowego przeznaczonych do pracy z uczniami niepełnosprawnymi. Doradcy zawodowi pracujący z uczniami z dysfunkcjami muszą dostosowywać dostępne materiały do indywidualnych możliwości i potrzeb swoich uczniów, biorąc pod uwagę ograniczenia językowe. Prowadzący, znając grupę uczniów, powinien dostosować sposób komunikacji, metody prowadzenia zajęć do możliwości uczniów. W szczególności w pracy z uczniem wadą słuchu prowadzący powinien posługiwać się językiem migowym. Mając to na uwadze prowadzący powinien bazować na materiałach ikonograficznych takich jak obrazy, etykiety, filmy, zdjęcia, prezentacje multimedialne. W pracy diagnostycznej doradca powinien korzystać z wystandaryzowanych testów, które jednak w przypadku pracy z uczniami niesłyszącymi należy dostosować językowo, aby uczniowie mogli uzyskać wiarygodny wynik.

1. Scenariusze zajęć przygotowane przez polskich doradców

Zamieszczone trzy scenariusze zostały przygotowane z myślą o pracy doradczej z uczniami niesłyszącymi. Dwa z nich są przeznaczone do pracy z grupą uczniów prowadzonej w formie warsztatów.

Pierwszy scenariusz porusza tematykę związaną z komunikacją interpersonalną. Podczas warsztatów uczniowie wykonują ćwiczenia, dzięki którym poznają różne rodzaje i formy komunikacji oraz sposoby pokonywania barier utrudniające efektywną komunikację. Uczniowie poznają też zawody, w których kluczową kompetencją jest komunikacja.

Drugi scenariusz jest związany z tematyką radzenia sobie z sytuacjami trudnymi, stresowymi. Podczas warsztatów uczniowie przedstawiają znane z życia sytuacje stresowe oraz towarzyszące im emocje. Przy pomocy ćwiczeń aktywizujących poznają sposoby radzenia sobie w tych sytuacjach oraz jak wzmacniać swoją odporność na stres.

Jeden ze scenariuszy zawiera przykładowy schemat indywidualnej rozmowy doradczej będącej finalnym elementem pracy doradczej z uczniem. Rozmowa doradcza została podzielona na poszczególne etapy zawierające konkretne wskazówki dla doradcy. W ramach dostosowania przebiegu rozmowy doradczej do potrzeb uczniów z dysfunkcją słuchu

„Współfinansowano ze środków programu Unii Europejskiej Erasmus+”

zostały przygotowane graficzne elementy w postaci mapy myśli i tabeli realizacji wybranego celu.

Scenariusz lekcji nr 2

Komunikacja interpersonalna

- Cel główny lekcji: Wyjaśnienie uczniom istoty komunikacji
- Cele szczegółowe lekcji:
  - aspekt poznawczy:
    - uczeń wyjaśnia na czym polega proces komunikacji interpersonalnej
    - uczeń wymienia elementy komunikacji
    - uczeń rozróżnia formy komunikacji
    - uczeń wymienia zawody, w których kluczową kompetencją są kompetencje komunikacyjne
    - uczeń wymienia podstawowe bariery w komunikacji
      - aspekt kształcący:
        - uczeń odczytuje znaczenie gestów
        - uczeń opisuje rysunek i przekazuje koledze instrukcję w jaki sposób ma wykonać rysunek
        - uczeń prezentuje w formie komunikatu niewerbalnego nazwę wylosowanego przedmiotu
      - aspekt wychowawczy
- uczeń pracuje efektywnie w grupie
  - uczeń wyjaśnia dlaczego zdolności i umiejętności oraz cechy charakteru są ważnym czynnikiem warunkującym wybór zawodu
- uczeń wymienia bariery w komunikacji
  - aspekt rewalidacyjny
    - uczeń poprawnie przemiga nowo poznane słowa
    - uczeń poprawnie artykułuje wyrazy
- Metody pracy
- burza mózgów
- rozmowa nauczająca
- praca w parach
- mini wykład
- dyskusja
- Formy pracy
- samodzielna

- w parach
  - Środki dydaktyczne
- projektor, komputer, prezentacja
- małe karteczki z nazwami przedmiotów

Przebieg zajęć:

1. Część wprowadzająca:
  - czynności organizacyjne (powitanie, czynności porządkowe, sprawdzenie listy obecności, stworzenie miłej atmosfery)
  - wyświetlenie tematu lekcji
  - burza mózgów: czym jest komunikacja interpersonalna?
  - mini wykład wyjaśniający przebieg procesu komunikacji
2. Rozwinięcie tematu:
  - a. Rozmowa nauczająca: Formy komunikacji: werbalna i niewerbalna
  - b. Ćwiczenie nr 1 – doskonalenie umiejętności nadawania i odbioru komunikatów:
    - Praca w parach
    - 1 osoba otrzymuje kartkę z narysowaną figurą i jej zadaniem jest opisanie tej figury
    - 2 osoba otrzymuje czystą kartkę papieru i ołówek i jej zadaniem jest narysowanie opisanej figury.
    - Osoby pracujące w parach mogą zadawać pytania dotyczące figury, nie wolno pokazywać rysunków
  - c. krótka charakterystyka elementów składających się na komunikację niewerbalną:
    - gesty – ćwiczenie nr 2 – Dzielimy uczniów na 2 grupy. Zadaniem każdej z grup będzie prawidłowe odczytanie gestu wyświetlonego na prezentacji. Uczniowie zapisują odpowiedzi na kartce.
    - mimika i wyraz twarzy
    - dotyk i kontakt fizyczny
    - dystans przestrzenny
    - kontakt wzrokowy
  - d. Ćwiczenie nr 3 - Uczeń losuje karteczkę z nazwą przedmiotu i jego zadaniem jest opisać przedmiot bez użycia słów. Pozostali uczniowie zgadują nazwę przedmiotu.

Lista przykładowych przedmiotów do ćwiczenia 3 „Kalambury”

łopata	czajnik
młotek	kabel
łyżka	taczka
piła	zeszyt

gazeta	wiadro
--------	--------

- e. Bariery w komunikacji - wspólnie z uczniami robimy listę czynników, które utrudniają komunikację

3. Część końcowa

ćwiczenie nr 4 – Wymień zawody, w których kluczową kompetencją są kompetencje komunikacyjne

Scenariusz lekcji nr 3

1. Schemat rozmowy doradczej z uczniem niesłyszącym

Bożena Wojtasik zauważyła, że rozmowa doradcza, jako indywidualna forma poradnictwa zawodowego, powinna być „końcowym etapem orientacji zawodowej towarzyszącej procesowi wyboru zawodu”.¹ Literatura przedmiotu wyodrębnia od kilku do kilkunastu etapów indywidualnej rozmowy doradczej.² Dorota Pisula zaproponowała następujący podział etapów rozmowy doradczej: przygotowanie do rozmowy; budowanie kontaktu i ustalenie zasad współpracy; wywiad (zebranie podstawowych danych od klienta); określenie problemu; wspólna analiza problemów; planowanie (określenie dalszych działań) i motywacja; podsumowanie i zamknięcie spotkania; ewaluację spotkania i uzupełnienie dokumentacji.³ Autorka podkreśla fakt, że traktuje rozmowę z klientem bardzo indywidualnie i stara się elastycznie dostosowywać do ich potrzeb.⁴

1. Przygotowanie do rozmowy doradczej:

Dotyczy ucznia jak i doradcy. Przed rozmową doradca powinien zebrać informacje na temat ucznia, z którym ma się spotkać. Warto zatem porozmawiać z Rodzicem, wychowawcą, nauczycielami oraz innymi specjalistami, którzy pracują z uczniem na co dzień. Zgromadzone w ten sposób informacje można wpisać do przygotowanej tabeli (Załącznik 1). Natomiast uczeń powinien zgromadzić i uporządkować informacje na temat swojej wiedzy edukacyjno – zawodowej oraz samopoznania. Jest to możliwe, gdy wcześniej uczeń uczestniczył w zajęciach grupowych z tego obszaru. Etap ten nie zawsze jest stosowany, jednak jego obecność wyraźnie wpływa pozytywnie na jakość usługi.⁵

2. Budowanie kontaktu i ustalenie zasad współpracy:⁶

Spotkanie można rozpocząć od sformułowania kilku pytań, które pozwolą zorientować się doradcy z jakim deklarowanym problemem przychodzi uczeń.

---

¹ Pisula D., *ABC doradcy zawodowego. Rozmowa doradcza*, Warszawa 2010 s. 8.

² Tarkowska M., *Rozmowa doradcza – wspólne poszukiwanie rozwiązań*, Warszawa 2006, s. 30.

³ Pisula D., *ABC...*, dz. cyt., s. 26.

⁴ Tamże, s. 25.

⁵ Tamże, s. 26.

⁶ Tymi zagadnieniami autorki pracy zajmują się szerzej w rozdziale III

- W czym mogę Ci pomóc?
- O czym chciałbyś ze mną porozmawiać?
- Co się zmieni w Twoim Życiu po tym spotkaniu? Jakie są Twoje oczekiwania?

Po tym powinno nastąpić wyjaśnienie zasad współpracy, jak długo będzie trwała rozmowa, jaka będzie rola doradcy a jaka klienta. Ważnym wydaje się uświadomienie uczniowi, że odpowiedzialność za decyzje leży po jego stronie. Dzięki temu uczeń powinien zrozumieć, że jest partnerem w rozmowie, a bez jego aktywnej postawy nie będzie możliwa realizacja celu.

7

3. Wywiad i pozyskanie informacji

Celem tego etapu jest pozyskanie informacji dotyczących aktualnego położenia naszego ucznia za pomocą wywiadu. Następuje tutaj zacieśnienie relacji pomiędzy doradcą a radzącym się.⁸ Rolą doradcy jest towarzyszenie uczniowi w samopoznaniu, zbieranie informacji na temat jego potencjału oraz barier i ograniczeń. Istotną rolę odgrywają tutaj pytania zadawane przez doradcę. Mają one wywołać u radzącego się refleksje, uświadomić mu zasoby, które posiada. Oto propozycja pytań:⁹

I. OBSZAR FIZYCZNY

- Jak się czujesz? (Z jakim samopoczuciem przychodzisz?)
- Jak oceniasz swoje kondycję fizyczną (np. czy mógłbyś stać 5 godzin, siedzieć 8 godz.; pracować przy komputerze kilka godzin itp.)?
- Jak oceniasz swój ogólny stan zdrowia?
- Czy masz jakieś problemy ze zdrowiem? (serce, nerwy, nogi, wzrok, słuch itp.)
- Czy masz orzeczenie o niepełnosprawności lub inne zaświadczenie?
- Czy korzystasz z pomocy specjalisty (stale lub tylko gdy jest problem ze zdrowiem)?
- Czy masz jakieś zalecenia od lekarza i czy je wykonujesz?
- Czy zażywasz jakieś leki (stale lub doraźnie)? Czy te leki wpływają na wykonywanie pracy?

---

⁷ Pisula D., *ABC...*, dz. cyt. s. 28.

⁸ Tamże, s. 29.

⁹ Pytania zostały wypracowane na zajęciach warsztatowych prowadzonych przez mgr Karolinę Nikorowską w ramach studiów podyplomowych Doradztwo Zawodowe. Ich forma została dostosowana do możliwości percepcyjnych osób niesłyszących.

- Czy z powodu z tego stanu zdrowia nie mogłeś wykonywać jakiejś pracy?
- Jaki rodzaj pracy wolisz (lubisz):
  - siedzący czy w ruchu?
  - indywidualny czy grupowy?
  - w normowanym lub nienormowanym czasie pracy?
  - jedno czy wielozmianową ?
    - Gdzie nie chciałbyś pracować?
    - Kiedy (w jakich sytuacjach) się denerwujesz?
    - Co robisz jak jesteś zdenerwowany? Co Ci pomaga się odprężyć, zrelaksować?
    - Jak przyjmujesz krytykę lub porażkę (przegraną): spokojnie czy nerwowo?
    - Jakie zawody możesz wykonywać biorąc pod uwagę swoją kondycję fizyczną?
    - Jaki tryb życia prowadzisz (sowa czy skowronek)?

II. OBSZAR POZNAWCZY

- Co (jakie warunki) pomagają Ci w koncentracji uwagi?
- Czy i jak często potrzebujesz przerw aby poziom koncentracji był wysoki?
- W jakiej porze dnia Twoja koncentracja jest najlepsza?
- W jaki sposób podejmujesz decyzje, samodzielnie, czy pytasz o zdanie (radę) innych?
- Czy lubisz kiedy ktoś inny decyduje o Twoim życiu?
- Jak podejmujesz decyzje: pod wpływem emocji czy starasz się analizować problem?
- Jak często podejmujesz decyzje?
- Czy zmieniasz swoją decyzję, jeżeli spotkasz trudności, problemy?
- Jak lubisz pracować: samodzielnie czy w grupie?
- Które przedmioty w szkole lubisz najbardziej?
- Z których przedmiotów masz najlepsze oceny?
- Czy stres mobilizuje Cię (pomaga Ci) do działania czy wręcz odwrotnie?
- Jak widzisz swoją przyszłość (co myślisz o swojej przyszłości)?
- Czy masz podzielną uwagę, koncentrację? (Czy potrafisz wykonywać 2 rzeczy w jednym czasie?)

III OBSZAR ZAWODOWY

- Czy już pracowałeś zawodowo?
- Jakie jest Twoje wykształcenie? Jakie szkoły ukończyłeś?

- Jakie posiadasz doświadczenie zawodowe, praktyki zawodowe?
- Czy twoje wykształcenie, doświadczenie zawodowe jest zgodne z twoimi zainteresowaniami?
- Jakie posiadasz dodatkowe umiejętności niepoświadczone dokumentem? (Co jeszcze potrafisz robić? W razie problemów wymieniamy: wyszywanie, obsługa maszyn, wózka widłowego, komputera, umiejętności florystyczne i inne....)
- Czy lubisz się uczyć, czy jesteś gotowy na zdobycie nowych kwalifikacji, odbycie dodatkowych kursów, stażu i przygotowania zawodowego?
- Co zrobiłeś aby znaleźć pracę?
- Co Twoim zdaniem jest przeszkodą w znalezieniu pracy?
- Czy posiadasz dokumenty aplikacyjne, CV i list motywacyjny?
- Czy posiadasz Internet?
- Czy ukończyłeś jakieś dodatkowe kursy? Czy posiadasz jakieś uprawnienia?
- Gdzie zamierzasz szukać pracy: w Krakowie czy w miejscu zamieszkania?
- Czy jesteś gotowy na zmianę miejsca zamieszkania lub podjęcia szkolenia w innym miejscu (w związku z pracą)?
- Czy uczestniczysz w jakiś projektach (UP, Unijne, FIRR, wolontariat)?
- Czy chciałbyś prowadzić własną działalność gospodarczą?

IV. OBSZAR OSOBISTY

- Jak wygląda Twoja sytuacja rodzinna?
- Jak wygląda Twoja sytuacja materialna?
- Czy w Twoim życiu były jakieś wydarzenia, które wpływały na podejmowanie decyzji zawodowych?
- Czy uważasz się za osobę przedsiębiorczą, dobrego organizatora?
- Czy potrafisz bronić swojego zdania, proszę podać przykład.
- Czy uważasz się za osobą asertywną (która potrafi mówić NIE)?

V. OBSZAR ZAINTERESOWAŃ

- Co lubisz robić w wolnym czasie?
- Co chciałbyś robić w wolnym czasie?
- Czy wolisz spędzać czas aktywnie czy biernie?
- Czy w tym czasie wolisz przebywać sam czy z innymi osobami?

- Wykonywanie jakich czynności jest dla Ciebie trudne, a co przychodzi Ci łatwo?
- Jakie gazety, portale przeglądasz najczęściej (nowinki technologiczne, artystyczne, kulturalne, sportowe)?
- Czy chciałbyś wziąć udział w wolontariacie, akcjach charytatywnych?
- Co robisz żeby poprawić sobie nastrój?

Na tym etapie rozmowy doradczej doradca może skorzystać z testów i kwestionariuszy, które dopełnią rzeczywisty obraz potencjału ucznia.

4. Określenie problemu

Określenie problemu czyli weryfikacja problemu w świetle uzyskanych informacji w wywiadzie. Należy się zastanowić czy problem deklarowany przez ucznia jest problemem rzeczywistym. Jeżeli zachodzi taka konieczność to można mu zaproponować skorzystanie z porady innego specjalisty.

5. Wspólna analiza problemu

Wspólna analiza problemu czyli zestawienie wiadomości, jakie uczeń posiada o sobie (informacje dotyczące jego osobowości, zainteresowań i preferencji zawodowych, zdolności, wartości a także barier i ograniczeń) z aktualną sytuacją na rynku pracy oraz ofertą szkół i instytucji dających możliwość zdobycia odpowiednich kwalifikacji. Dorota Pisula proponuje, aby na tym etapie wykorzystać technikę twórczego myślenia „Mind Mappingu”.¹⁰ Wydaje mi się to doskonałym pomysłem, gdyż wizualizacja treści wpływa pozytywnie na stopień ich przyswojenia u osób z dysfunkcją słuchu. Należy pamiętać, że to uczeń powinien być autorem pomysłów i rozwiązań swojego problemu. Człowiek, który poczuje siłę sprawstwa ma większą motywację do działania.

---

¹⁰ Pisula D., *ABC...*, dz. cyt. s. 34.

ROZMOWA DORADCZA

Imię i nazwisko ucznia: .....

Data spotkania: .....

Informacje o uczniu:

Data i miejsce urodzenia:	
Miejsce zamieszkania:	
Wykształcenie:	
Ukończone kursy, szkolenia:	
Orzeczenie o niepełnosprawności:	
Sytuacja zdrowotna:	
Sytuacja rodzinna:	

Wywiad:

Stan zdrowia/ kondycja fizyczna	
Sytuacje stresowe i sposoby radzenia sobie ze stresem	
Podejmowanie decyzji	
Koncentracja uwagi	
Zainteresowania szkolne i pozaszkolne	
Umiejętności	
Rynek edukacji	
Rynek pracy	
Sytuacja rodzinna	
Spędzanie czasu wolnego	
Wyniki testów, kwestionariuszy	

Schemat 1. Przykładowa mapa myśli – zestawienie informacji (Załącznik 2)

Źródło: Opracowanie własne

6. Planowanie (określanie dalszych działań) i motywacja

- określenie celu, w czym pomocna będzie technika SMART.¹¹ Po wyznaczeniu celu wskazane byłoby wyznaczenie tzw. „kamieni milowych” czyli punktów kończących konkretne etapy na drodze do realizacji celu lub będących (pośrednimi) celami samymi w sobie, których realizacja przybliży do osiągnięcia celu głównego
- wyznaczenie konkretnych zadań, które przyczynia się do realizacji zamierzonego celu i właściwe zaplanowanie ich w czasie
- zminimalizowanie strachu u ucznia przed zmianą poprzez odkrycie pozytywnych konsekwencji realizacji wyznaczonego celu, możliwości rozwoju osobistego i nowych doświadczeń

---

¹¹ Tamże, s. 40.

Proponuję skorzystanie z tabelki, aby zobrazować i uporządkować ustalone etapy działania:

Tabela 2 Etapy realizacji wybranego celu (Załącznik 3)

cel	zadanie realizacji	do	termin realizacji	czego jeszcze potrzebujesz, aby zrealizować cel?	z czyjej pomocy możesz skorzystać?	jaki będą konsekwencje zrealizowania zadania?
	1.					
	2.					
	3.					

Źródło: Opracowanie własne

7. Podsumowanie i zamknięcie spotkania

W celu podsumowania spotkania oraz najistotniejszych kwestii poruszanych z uczniem dobrze jest go zapytać:¹²

- Czego się dzisiaj dowiedziałeś?
- Co było dla Ciebie ważne?
- Z czym dzisiaj wychodzisz?

Jeżeli uczeń nie wymienił jakiejś ważnej kwestii to doradca może je przypomnieć. Warto także zadbać, aby uczeń opuszczający spotkanie miał pozytywne nastawienie do realizacji zadań, dlatego można zakończyć rozmowę pytaniem:

- Jakie pozytywne zmiany czekają Cię w najbliższej przyszłości?
- Jak będzie wyglądał dzień, kiedy osiągniesz swój cel?

¹² Tamże, s. 44.

PODSUMOWANIE

Spotkania z krajami partnerskimi (Polska, Słowenia i Słowacja) oraz prace grupowe w ramach projektu umożliwiły:

- zapoznanie się z różnymi krajowymi systemami edukacji,
- zapoznanie się z różnymi praktykami doradztwa zawodowego podczas sformalizowanej edukacji,
- wymianę przykładów dobrych praktyk, sposobów i metod doradztwa zawodowego,
- określenie potrzeby uzyskania pełniejszych informacji na temat zatrudnienia i życia za granicą - szczególnie w przypadku osób z ubytkiem słuchu w Unii Europejskiej,
- tworzenie przewodników wideo w odpowiednich językach ojczystych i migowych,
- prezentowanie i wymienianie kwestionariuszy i innych materiałów wykorzystywanych przez kraje partnerskie,
- uzyskanie nowych informacji na temat narzędzi ICT do opracowywania nowych materiałów poradnictwa zawodowego.

Podczas pracy przy projekcie zauważono potrzebę systematycznego podejścia do doradztwa zawodowego oraz konieczność wdrożenia go do istniejących programów nauczania lub stworzenia nowego modułu doradztwa zawodowego. Z doświadczeń krajów partnerskich wynika, że konieczne są dodatkowe szkolenia osób zajmujących się poradnictwem zawodowym i dotyczy to nie tylko szkolnego doradcy. Dodatkowo istnieje potrzeba stworzenia bardziej obszernej bazy wiedzy i materiałów wykorzystywanych w doradztwie zawodowym. Doradca zawodowy powinien ciągle podnosić swoje umiejętności zawodowe. Sytuacja życiowa nastolatków i możliwości zatrudnienia muszą być naszym priorytetem w orientacji zawodowej, niezależnie od liczby uczniów i nauczycieli w naszych szkołach. W działaniach doradztwa zawodowego musimy pamiętać o specjalnych potrzebach uczniów, w szczególności z różnymi niepełnosprawnościami, dlatego bardziej efektywne jest grupowanie uczniów zgodnie z ich potrzebami.

Należy uwzględniać najnowsze trendy w światowej gospodarce. Szkoły muszą skupić się na oferowaniu zawodów, które są obecnie potrzebne na rynku pracy. Należy wprowadzić nowe programy dla rzadkich i wymarłych rzemiosł (dla różnych ręcznie wytwarzanych produktów itp.). Uczniowie muszą być przeszkoleni w zakresie umiejętności związanych z przedsiębiorczością (przez start-up uczniów). Muszą poprawić znajomość języka angielskiego w piśmie i uczyć się innych języków, aby poszerzyć swoje możliwości zatrudnienia.

Doradztwo zawodowe jest ważną usługą, która powinna być świadczona w każdej szkole i oczywiście przez wiele innych instytucji. W warunkach szkolnych mamy do czynienia z różnymi sytuacjami w każdym kraju i od każdej szkoły zależy, jak rozwiązywane będą te trudności. Jedną ze szkół (Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy w Krakowie) spośród naszych partnerów projektu ma zatrudnionego doradcę zawodowego, a w pozostałych szkołach doradztwem zawodowym zajmują się osoby, które wypełniają również inne obowiązki. Niektóre rozwiązania są systematycznie wdrażane, a niektóre nie.

Ważne jest jednak, aby doradztwo zawodowe było systematycznie prowadzone i ukierunkowane na uczenie się przez całe życie - nie tylko w określonych okresach życia, ale także stale w szkołach podstawowych, średnich, a także w placówkach kształcących dorosłych.

Należy również uznać, że po edukacji sformalizowanej poradnictwo zawodowe powinno być świadczone osobom o specjalnych potrzebach z koniecznym dodatkowym wsparciem (tłumaczem dla osób niedosłyszących).

Proponowane kierunki rozwoju to:

- zapewnienie rzeczywistego multidyscyplinarnego podejścia w doradztwie zawodowym - udział wielu specjalistów,
- tworzenie baz danych wiedzy dla poradnictwa zawodowego,
- włączenie zajęć z doradztwa zawodowego do ramowego planu nauczania i przypisanie godzin na realizację zajęć do tygodniowego planu zajęć,
- umożliwienie uczniom spotkania z pracodawcami i poszerzenie wiedzy na temat wymagań obecnego rynku pracy,
- organizowanie większej liczby wycieczek do miejsc pracy,
- opracowanie (oficjalnych) programów z zakresu doradztwa zawodowego do pracy z uczniami niepełnosprawnymi,
- wykorzystanie nowoczesnych technologii informatycznych i aktywnych metod w pracy doradczej w celu zwiększenia atrakcyjności zajęć,
- dalsza współpraca między doradcami zawodowymi z różnych krajów, wymiana dobrych praktyk, szczególnie tych najciekawszych, jakie są obecnie podejmowane.

Broszura została przygotowana we współpracy ze specjalistami z różnych krajów, aby pomóc uczniom i doradcom zawodowym.